

بررسی مراحل رشد و عوامل مؤثر بر رشد جنین انسان قبل از تولد

عادل اکبری^۱، زهرا افتخار^۲

۱. دانشجوی دکترا، روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، ایران. (نویسنده مسئول).

۲. دکترای روانشناسی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، ایران.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره سوم، شماره بیست و نهم، اسفندماه ۱۳۹۷، صفحات ۹۴-۶۴

چکیده

زندگی یک موجود زنده در لحظه لقاح آغاز می‌شود، لحظه‌ای که اسپرم و اووم باهم یکی می‌شوند. پس از آن که تقسیم سلولی عمدتاً تکمیل گردید، توده جنینی اولیه وارد مرحله بعد می‌شود و به‌عنوان جنین شناخته می‌شود، رشد ساختارها و دستگاه‌های اولیه بدن که در مرحله جنینی اولیه تشکیل شده بودند، ادامه می‌یابد. لوله عصبی به مغز و نخاع رشد می‌یابد و نورون‌ها شکل می‌گیرند. شکل گرفتن یا رشد، از دیدگاه‌های متعددی تعریف می‌شود. معنی لغوی رشد، افزایش کمی و کیفی مستمر و همه‌جانبه‌ی موجود زنده است. روان‌شناسی رشد، یکی از شعب روان‌شناسی است که درباره چگونگی قوانین حاکم بر رشد در جنبه‌های جسمانی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی در سنین مختلف و نیز تأثیرات وراثت و محیط در رشد بحث می‌کند. به نظر پیاژه، رشد برای سازگاری موجود زنده با محیط و حفظ تعادل ارگانیسم در دوره‌های مختلف زندگی است. چنانچه در جریان رشد اختلالی به وجود بیاید، موجود زنده سازگاری و تعادل لازم برای تداوم زندگی مناسب را از دست خواهد داد؛ بنابراین، اطلاع از چگونگی رشد در سنین مختلف و عوامل مؤثر بر آن، برای برنامه ریزان، معلمان، والدین و متخصصان روان‌درمانی ضرورت می‌یابد؛ و اهمیت این موضوع در این است که آگاهی برنامه ریزان، معلمان، والدین و متخصصان تربیتی در شناخت میزان آمادگی فرد در هر سن، مطالب و محتوای آموزشی مناسب با آن سن تهیه کنند. با این مهم این پژوهش، باهدف به بررسی عوامل مؤثر بر رشد جنین انسان قبل از تولد با روش کتابخانه‌ای، توصیفی - تحلیلی سعی نموده به این موضوع که چه عواملی بر رشد جنین انسان در قبل از تولد مؤثر می‌باشند پرداخته است.

کلیدواژه‌ها: جنین، رشد، تولد.

مقدمه

روان‌شناسی رشد علمی است که جریان تحولات و تغییرات جسمی، ذهنی، عاطفی و عملکرد اجتماعی فرد را در طول عمر از لحظه انعقاد نطفه تا هنگام مرگ مطالعه می‌کند. هرچند روان‌شناسی رشد به تمام مراحل زندگی انسان مربوط می‌شود؛ ولی بیشتری توجه آن به دوره کودکی و نوجوانی است (سیف و همکاران، ۱۳۸۲). البته زندگی یک موجود زنده در لحظه لقاح آغاز می‌شود، لحظه‌ای که اسپرم و اووم باهم یکی می‌شوند که آغاز مرحله تازه‌ی زندگی مرد و زن نیز است. از همین لحظه است که مرد و زن عنوان پدر و مادر یا والدین پیدا می‌کنند و ایفای نقش حساس جدیدی را به عهده می‌گیرند و آن همکاری صمیمانه در کمک به حفظ و ادامه حیات «جنین» یا فرزند است. این دوره‌ی نه‌ماهه حیات آدمی بسیار مهم و تعیین‌کننده است که هرگونه کوتاهی والدین به‌ویژه مادر، در پرداختن به آن عواقب شوم، گاهی غیرقابل‌اجتناب دارد (شعاری نژاد، ۱۳۸۸). در حین لقاح تا تولد ارگانیزم تک‌سلولی به بچه انسان تبدیل می‌شود که توانایی‌های قابل‌ملاحظه‌ای برای سازگار شدن بازندگی خارج از رحم را دارد (سید محمدی، ۱۳۸۷). پس‌از آن که تقسیم سلولی عمدتاً تکمیل گردید، توده جنینی اولیه وارد مرحله بعد می‌شود و به‌عنوان جنین شناخته می‌شود، رشد ساختارها و دستگاه‌های اولیه بدن که در مرحله جنینی اولیه تشکیل شده بودند، ادامه می‌یابد. لوله عصبی به مغز و نخاع رشد می‌یابد و نورون‌ها شکل می‌گیرند. شکل گرفتن یا همان رشد که تعریف واحدی ندارد و از دیدگاه‌های متعددی تعریف می‌شود. معنی لغوی رشد، افزایش کمی و کیفی مستمر و همه‌جانبه‌ی موجود زنده است. روان‌شناسی رشد، یکی از شعب روان‌شناسی است که درباره چگونگی قوانین حاکم بر رشد در جنبه‌های جسمانی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی در سنین مختلف و نیز تأثیرات وراثت و محیط در رشد بحث می‌کند. به نظر پیاژه، رشد برای سازگاری موجود زنده با محیط و حفظ تعادل ارگانیزم در دوره‌های مختلف زندگی است. چنانچه در جریان رشد اختلالی به وجود بیاید، موجود زنده سازگاری و تعادل لازم برای تداوم زندگی مناسب را از دست خواهد داد؛ بنابراین، اطلاع از چگونگی رشد در سنین مختلف برای برنامه ریزان، معلمان، والدین و متخصصان روان‌درمانی ضرورت می‌یابد. روان‌شناسی رشد با زیست‌شناسی و تعلیم و تربیت ارتباط دارد. روان‌شناسی رشد، فرد را با قوانین و اصول حاکم

بر رشد آشنا می‌سازد و به او امکان می‌دهد تا برای مقابله با مشکلات آینده آماده شود. همچنین با شناخت روال عادی رشد در جنبه‌های گوناگون، مقایسه‌ی رفتار و تعیین انتظارات منطقی از فرد در هر سنی ممکن می‌گردد به‌عنوان نمونه، اطلاع از سن عادی برای راه افتادن، حرف زدن، دندان‌درآوردن کودک، به فرد امکان می‌دهد تا کودکان پیشرفته و عقب‌مانده را در این موارد تعیین کند؛ بنابراین، اطلاع از چگونگی رشد در سنین مختلف برای برنامه ریزان، معلمان، والدین و متخصصان روان‌درمانی ضرورت می‌یابد؛ و اهمیت این موضوع در این است که آگاهی برنامه ریزان تربیتی در شناخت میزان آمادگی فرد در هر سن، مطالب و محتوای آموزشی مناسب با آن سن تهیه می‌کنند. معلمان آشنا با روان‌شناسی رشد، پس از ایجاد رابطه‌ی حسنه با دانش‌آموزان، درس را به‌گونه‌ای ارائه می‌دهند که جالب و قابل‌درک باشد. والدین با اطلاع از روان‌شناسی رشد، در هر سنی از فرزندان خود انتظارات معقولی خواهند داشت. روان‌شناسی با جریان رشد، به متخصصان روان‌درمانی یاری می‌دهد تا پس از شناخت علل رفتارهای نابهنجار، اختلالات روانی را درمان کنند (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۳).

مبانی

رشد از دیدگاه اسلام، معنای ارزشی و اخلاقی عمیق و گسترده‌ای دارد. این کلمه در متون اسلامی، معنای هدایت، نجات، صلاح و کمال یافتن است؛ بنابراین از دیدگاه اسلام رشد در تعالی انسان جایگاهی والا و ارزشمند دارد و انسان در مسیر تعالی و کمال خویش می‌تواند به آن دست یابد البته هرکسی آسان به این جایگاه و مقام بلند نمی‌رسد. پیامبر اکرم می‌فرماید: هنگامی که خداوند خیر کسی را می‌خواهد او را در دین فقیه و آگاه می‌سازد و رشدش را به او الهام می‌کند؛ بنابراین می‌توان گفت که رشد و تربیت از دیدگاه اسلام رشد و تربیت اخلاقی است و هدف اسلام این است که انسان را به جایگاه اخلاقی و ارزشی او برساند (بی، ۱۳۹۰). مطالعه رشد (کلارک- استوارت و کج، ۱۹۸۳؛ به نقل از شفیع‌آبادی ۱۳۸۳) که در سال‌های اخیر رواج یافته است، در ادوار گذشته نیز موردعلاقه نویسندگان و دانشمندان بوده است. افلاطون سال‌ها قبل از میلاد با طرح تفاوت‌های فردی و تأثیر آموزش و پرورش دوران کودکی در پرورش استعدادها، اهمیت رشد را موردتوجه قرار داده است. به نظر او نقش اصلی مربی، شکوفا کردن استعدادها